



# Årsrapport 2021

Årsrapporten har til formål å formidle de mange aktivitetene som har funnet sted på øyene dette året. Mange hender bidrar med å holde kulturlandskap og kulturminner i hevd. Nasjonalparken gir god støtte både til skjøtsel og dyrehold. UKL tilskuddene fra staten som formidles av kommunen, gjør det mulig å forvalte kulturarven på beste måte. I denne årsrapporten formidles en del av den innsatsen som er utført med å holde et levende landskap og sikre kulturminnene. Det fortelles også om noen av de større planene som ligger foran oss og hvilke utfordringer vi bl.a. har med en stor bestand av gås.

Takk til alle som bidrar i fellesskapet med bevaring av vårt unike kulturlandskap!

Helgeroa november 2021

Torstein Kiil

Leder

## Innhold

- Side 2 Forord og innhold
- Side 3 Arbeidsutvalget 2021
- Side 4 Tiltaksplan Jomfruland 2022-2025
- Side 5 Tiltaksplan Stråholmen 2022.2025
- Side 6 Utarbeidelse av ny forvaltningsplan UKL
- Side 7 Film om kulturlandskapet Jomfruland- Stråholmen - i fortid og nåtid
- Side 8 Nytt utkikkstårn og info bod på Øytangen
- Side 10 Ull fra våre egne villsauer blir ikke lenger kastet
- Side 11 Gåsa truer fortsatt dyreholdet på Jomfruland
- Side 12 Strøm på Låven (Stråholmen)
- Side 13 Nasjonalparksenteret
- Side 14 Vinnerne av designkonkurransen - bruks- og pyntegjenstander
- Side 20 Ikke «bare» Bukkebeinurt!
- Side 21 Jomfruland. Glimt fra dugnader og arrangementer
- Side 29 Stråholmen. Glimt fra dugnader og arrangementer



Bilder Jomfruland:

Viggo Nicolaysen, Kari Nicolaysen,  
Bente Jorde, Cathrine Bang, Erling  
Krogh

Bilder Stråholmen:

Torstein Kiil

Marit Dypedal, Solrun Dolva  
Arne Fjellberg, Sidsel Kristoffersen  
Drone Stråholmen: Stian Tangen

Fra 1. jan. 2020 har kommunen overtatt forvalteransvaret for UKL ordningen etter Statsforvalteren

### Arbeidsutvalget 2021

Navn	Representerer	E-post	Tlf.
Viggo Nicolaysen	Grunneierne og Jomfruland vel	Kari-nic@online.no	93251817
Arne Olav Løkstad	Grunneierne og Jomfruland vel	aolokstad@kebas.no	40643743
Erling Krogh	Jomfruland hytteeier forening	erling.krogh@nmbu.no	92617453
Torstein Kiil	Grunneierne og Stråholmen vel	vikii@online.no	99595419
Anne Aasmundsen	Statsforvalteren	<a href="mailto:fmteaas@statsforvalteren.no">fmteaas@statsforvalteren.no</a>	35586174
Solfrid Klodvik	Kragerø kommune	<a href="mailto:solfrid.klodvik@kragero.kommune.no">solfrid.klodvik@kragero.kommune.no</a>	90246915
Inger Nina Isaksen	Kragerø kommune, frem til 01.08.	<a href="mailto:inger.isaksen@kragero.kommune.no">inger.isaksen@kragero.kommune.no</a>	92250987
Pål Henne	Kragerø kommune	<a href="mailto:paal.henne@drangedal.kommune.no">paal.henne@drangedal.kommune.no</a>	35997026
Tina Forsnes	Kragerø kommune, frem til 01.10	<a href="mailto:tina.forsnes@drangedal.kommune.no">tina.forsnes@drangedal.kommune.no</a>	35 99 70 25



## Jomfruland – Forslag til tiltaksplan 2022-2025

Arbeidsutvalgets første prioritet er fellestilltak samt beite- og skjøtselstiltak, der omsøkt beløp ikke avkortes dersom det ikke overskrider samlet bevilgning. Disse tiltakene danner fundamentet for utvalgte kulturlandskap på Jomfruland og Stråholmen. Tiltakene skal også sikre bærekraftig landbruk gjennom aktiv næringsutøvelse. Øvrige tiltak prioriteres likt dersom ikke annet er angitt. Tildelt beløp for øvrige tiltak kan avkortes og eventuelt fordeles over flere år.

### + Fellestilltak

		2022	2022	2022	2023	2024	2025
Kategori/satsingsområde	Tiltakstype	Investering	Årlig drift	Prioritering			
Kulturlandskapspleie	Skjøtselsutstyr	5 000		1	5 000	5 000	5 000
	Felles gjerding ifølge plan (JHJ)		30 000	1	30 000	30 000	30 000
	Krattrydding		20 000	1	20 000	20 000	20 000
Formidling og kompetansebygging	Jomfrulandsbrosjyre		10 000	3	10 000	10 000	10 000
	Kulturlandskapsdugnad		15 000	1	15 000	15 000	15 000
	Kulturlandskapskurs, J & S	30 000		2	20 000	20 000	20 000
Planlegging	Forvaltningsplan/skjøtelsesplaner	100 000		2	100 000	50 000	50 000
	<b>Sum</b>	<b>135 000</b>	<b>75 000</b>		<b>200 000</b>	<b>150 000</b>	<b>150 000</b>

### Tiltak fordelt på hver enkelt eiendom

		2022	2022	2022	2023	2024	2025
Kategori/satsingsområde	Tiltakstype	Investeringer	Årlig drift	Prioritering			
Kulturminner inkl. gårdsbygninger	Restaurering våningshus og driftsbygninger (KN, MG, BJ, AOL, CB)	125 000		3	200 000	250 000	250 000
Kulturlandskapspleie	No-fence, storfe (AOL)	70 000		1	20 000	20 000	20 000
	Gjerder og gjerding (fordeles)		30 000	1	30 000	30 000	30 000
	Gjerding (KN)		15 000	1			
	Tynning/rydding (OAA)		10 000	1	10 000	10 000	10 000
	Nordjordet, forsiktig slått		15 000	1	15 000	15 000	15 000
	Krattrydding (CB)		10 000	1	10 000	10 000	10 000
Naturverdier	Naturbeitemark (AOL)		24 000	1	24 000	24 000	24 000
	<b>Sum</b>	<b>195 000</b>	<b>104 000</b>		<b>309 000</b>	<b>359 000</b>	<b>359 000</b>
<b>Totalsum Jomfruland</b>		<b>330 000</b>	<b>179 000</b>		<b>509 000</b>	<b>509 000</b>	<b>509 000</b>



Hasselgården Jomfruland

# Stråholmen –Tiltaksplan 2022-2025 med tilskuddsmidler fra UKL

Med en forventet tilskuddsramme på 140-150 000 pr. år fra UKL. I tillegg forventes tilskudd fra nasjonalparken. Tilskuddsbeløpene som utbetales fra UKL utgjør som regel bare en del av kostnadene. Det forutsettes at resterende del av kostnadene er egenfinansiert eller egen arbeidskraft. 14.06.2021 tk

Handlet av skjøtselsgruppa og årsmøtet i Stråholmen vel 24. juli. Endelig behandling av årsmøtet i UKL Jomfruland- Stråholmen sept. 2021.

		2022	2022	2022	2022	2023	2024	2025
<b>Kategori/satsingsområde</b>	<b>Tiltakstype</b>	<b>Investeringer/engangskostn. Tilskudd UKL</b>	<b>Årlige driftskostnader Tilskudd UKL</b>	<b>Frivillig arbeid/tilskudd egen kasse</b>	<b>Prioritering</b>			
Planlegging	Administrasjon UKL		15 000	40 000	7	15 000	15 000	15 000
Kulturminner	Restaurering steingjerder					10 000	10 000	10 000
Kulturlandskapspleie	Ø. øya og andre arealer utenom nasjonalparken. Rydding inkl. beitepussing og stier. Slått Beitepussing øvrige deler av øya		25 000	25 000	1	30 000	30 000	30 000
			12 000	20 000	2	15 000	15 000	15 000
			15 000	15 000	3	15 000	15 000	15 000
								15 000
Tradisjonelle driftsformer	Slåmaskin Strøm aggregat Driftskostnader bygninger og maskiner Skjøtselsutstyr	40 000 8 000	35 000	30 000 8 000 15 000	5 6 4	40 000 10 000	40 000 10 000	40 000 10 000
Formidling og kompetanse.	Skilt/informasjon					20 000	10 000	10 000
	<b>Sum</b>	<b>48 000</b>	<b>102 000</b>	<b>153 000</b>		<b>155 000</b>	<b>145 000</b>	<b>145 000</b>
	<b>2022 Totalt inv. og drift kr 150 000</b>							



Dronefoto, landsbyen Stråholmen

# Utarbeidelse av ny UKL forvaltningsplan for Jomfruland og Stråholmen.

## Nasjonale mål for Utvalgte kulturlandskap

- *Sikre helhetlig forvaltning av de utvalgte landskapene/verdensarvområdene basert på tverrfaglig kunnskap og gjennom gode prosesser, bred involvering og forankring i områdene.*
- *Sikre kartlegging og dokumentasjon av landskapsverdier.*
- *Sikre kartlegging og dokumentasjon av behov for skjøtsel og sikring av natur og kulturminneverdier.*

## Planens avgrensning

Planen bør omfatte de deler av Jomfruland og Stråholmen som ikke dekkes av nasjonalparken. Nasjonalparken har sin egen forvaltningsplan. Da ca. 20% av Jomfruland er nasjonalpark, betyr det at vesentlige arealer må inngå i planen. En nærmere studie av hvilke arealer som bør være med vil være en del av arbeidet. På Stråholmen er det ikke nasjonalpark på Østre øya (ca. 150 daa) samt landbruksarealer i og rundt landsbyen, anslagsvis 20-30 daa.

## Mål og føringer for planarbeidet

Sjekkliste for UKL forvaltningsplan legges til grunn. I tillegg bør det utarbeides forvaltningsmål og bevaringsmål for landskap, kulturminner og naturverdier. I praksis betyr det at arealene deles inn i ulike skjøtselsoner med bevaringsmål for hver sone. Bevaringsmålene skal derfor beskrive på en forståelig måte hvordan man i praksis skal drive skjøtelsen for å ivareta planens mål.

Erfaringene med en plan med klart definerte bevaringsmål, er at skjøtelsoppgavene blir lette å forstå og behovet for å utarbeide skjøtelsplaner reduseres vesentlig. Der hvor det kreves spesiell kunnskap av hensyn til kultur- og naturverdier, skal planen angi områder hvor egen skjøtelsplan er ønskelig/nødvendig.

Da det finnes mye dokumentasjon av hvilke landskaps- og naturverdier man har på øyene, skal denne del av forvaltningsplanen være begrenset/kort, og hvor man oppsummerer på et overordnet nivå. Kulturminneregistreringen utarbeidet av Thor Bjørvik skal innarbeides sammen med en del bilder av kulturminnene.

## Organisering av arbeidet.

Kommunen har et formelt ansvar med å utarbeide planen. Arbeidet settes bort til en konsulent med god kjennskap til Jomfruland og som kan vise til tilsvarende oppdrag og relevant erfaring. Anslått kostnad kr 150 000. Arbeidet foreslås organisert slik at arbeidsutvalget (evt. deler av dette) sammen med grunneierne på Jomfruland, samt to personer fra Stråholmen, fungerer som prosjektgruppe. Det bør være et tett samarbeid med nasjonalparken.

## Kulturlandskapet på Jomfruland og Stråholmen – i fortid og nåtid

Kan vi lage en film om kulturlandskapet vårt?

### Innledning

Utvalgte kulturlandskap har en oppgave og ønske om å formidle det vakre og særpregede kulturlandskapet ytterst i Kragerø skjærgården. Store deler av øyene er i dag nasjonalpark og landskapsvernområde. Ca. 20 % av Jomfruland og ca. 55% av Stråholmen har slik status. Formidlingen av nasjonalparkens store verneverdier er en krevende oppgave, og nasjonalparken arbeider med både film og digitale fortellinger om det biologiske mangfoldet over og under vann. En flott film om dette ble nylig presentert. De mange spor som driften av gårdene har etterlatt seg gjennom århundrer, har skapt grunnlaget for det vi kaller kulturlandskapet. Geologi i form av en endemorene, et rikt plante og dyreliv, har sammen med menneskers bruk av åker, eng og beiteområder, gitt oss dagens vakre landskap.

Hvordan dette landskapet ble til, formet av våre forfedre og hvordan det forvaltes i dag, er en historie som bør være mulig å formidle på film. På det viset kan mange mennesker ta del i den historien. Kunnskapen som ligger i bunn, kan bli verdifull for dem som i fremtiden skal fortsette å skjømte og drifte arealene.

### Hvor og hvordan formidle det historiske?

I over hundre år er det fotografert, og gamle bilder kan fortelle mye. Bilder satt sammen med en god fortelling, kan bli spennende formidling for både store og små. Både Jomfruland og Stråholmen har hatt besøk av filmfotografer, profesjonelle som amatører. Bruk av slikt materiale i en ny film, vil være svært verdifullt. Den viktigste arena for å vise filmen er i et fremtidig nasjonalparksenter. Allerede fra i høst av, vil info bua som bygges ved besøkstårnet på Øytangen, kunne vise slik film. Prosjektet er drøftet med nasjonalparkforvalter som mener nasjonalparken bør støtte tiltaket.



I «gamle dager», ble noen av kuene på Stråholmen melket på Sommerhaugen når været tillot det.

## **Dagens forvaltning dokumenteres.**

Gårdbrukere og andre som i våre dager drifter og skjøtter landskapet, har hentet mye av sin kunnskap fra forfedrene. Men dugnader og bruk av øyenes hyttefolk i skjøtselen er av relativ ny dato. Det å få dette festet på film sammen med en god fortelling, vil være verdifullt. Organisering og bruk av frivillig arbeidskraft i skjøtsel av landskap er i seg selv interessant og en oppgave å fortelle.

## **Hvordan skaffe midler til å lage en film.**

Vi må ha profesjonelle folk til å produsere, mens vi fra øyene må være med å spille inn kunnskapen og finne frem bilder og film. Hvor omfattende og lang filmen skal være, kan være avhengig av økonomien. Men det hadde vært ønskelig med 15-20 min.

Finansieringen må skaffes tilveie ved å søke først og fremst lokale institusjoner, banker og bedrifter. Det bør vel også være mulig med offentlige tilskuddsmidler. Vi bør også selv sette av noen kroner på våre budsjetter, da er det ofte lettere å få andre til å delta. Hva budsjettet bør være, må vi komme tilbake til, men kr 250 000 kan være en pekepinn. En god søknad må utarbeides.

Vi har vært i kontakt med Jan Erik Tangen som sammen med sin kollega Arnt Mollan kan hjelpe oss i dette arbeidet. De har laget den nye filmen om nasjonalparken og har allerede en del klipp som vi trolig kan bruke.



Fra Løkstad Jomfruland



## Nytt utkikkstårn og infobod på Øytangen

12. november 2021 ble det nye besøkstårnet med infobod på Øytangen offisielt åpnet. Tårnet erstatter det gamle fugletårnet som ornitologene siden 80 tallet har brukt i sine observasjoner av fuglelivet. Ved siden av tårnet er det bygget en info bod med benker, monitor og internettilknytning. Her kan man se filmer fra nasjonalparken mm. I boden kan skoleklasser og andre få nyttig kunnskap og inspirasjon. Det nye anlegget inngår i formidlingen av nasjonalparken og skal etter hvert overtas av nasjonalparksenteret når det står ferdig ved Haga kystkafe. BirdLife Telemark (Ornitologisk forening) og nasjonalparken i samarbeid med kommunen, har stått i bresjen for dette anlegget til over 2 mil kr. Mange har deltatt i spleiselaget, også Utvalgte kulturlandskap.



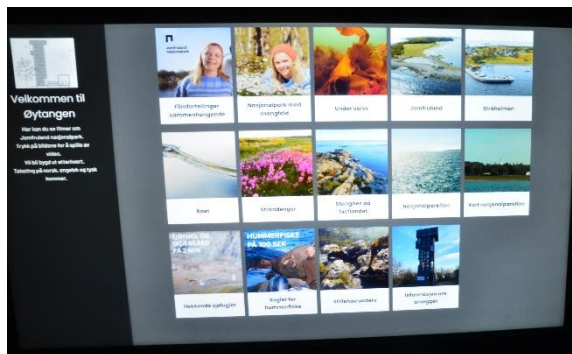
Infobod med benker, monitor og internett.



Det gamle fugletårnet ble revet høsten 2020. Det nye stod ferdig ett år etter.



Film om nasjonalparken og 14 utvalgte tema kan foreløpig sees.



Utsikten mot nord er upåklagelig. Her ser vi Stråholmen i bakgrunnen.



## Ull fra våre egne villsauer blir ikke lenger kastet

- Ull fra villsau og spelsau er mer krevende å bearbeide til garn enn fra yngre og mer foredlete saueraser. Men nå har Telespinn i Seljord startet produksjon for Stråholmen småfesa-drift SA. I 2019 ble det innledet et spennende samarbeid med bedriften i Seljord. Telespinn har i 12 år drevet småskalaproduksjon med ulike ullsorter, bla. fra mohairgeit. Høsten 2020 fikk bedriften levert en ny karemaskin fra Canada, noe som medfører at man nå kan ta imot og produsere garn av villsau. Ulla blir kun vasket i økologisk såpe og uten tilsetning av kjemikalier. Samdrifta på Stråholmen har de to siste årene fått spunnet garn fra saueflokken på Stråholmen. Ulla ble sortert i tre farger, hvitt, brunt og grått. Dette gir muligheter til å lage fine mønstre. Garnet kan også bli farget dersom det er ønskelig. Såkalt ryegarn har også blitt laget for salg. Garn var i sommer til salgs på Stråholmen, noe som også planlegges sommeren 2022.



Bildet er fra Telespinn i Svartdal, Seljord. De har mye vakkert garn i mange farger og tilhørende oppskrifter.



Solrun Dolva i flott villsaugenser



Ulla sorteres i tre farger



Villsaugarn har et stort fettinnhold og er utmerket til votter. Når de er tovet, er de 10 ekstra gode og varme.

## Gåsa truer fortsatt dyreholdet på Jomfruland

Veksten i grågås bestanden siden århundreskiftet har vært betydelig. Flere tusen individer inntar hver vår hekkeplasser og beiteområder. Jomfruland og Stråholmen er med sine vårlige grønne enger naturligvis svært fristende for fuglene. Flokker på flere hundre dyr beiter på Jomfrulands slåtteeenger og fører til kraftig reduksjon i høyproduksjonen. Fuglene spiser så mye at man ikke klarer å skaffe nok vinterfor til husdyrene. Bestanden må derfor reduseres kraftig. Kostnadene med å frakte høy fra fastlandet er så store at det ikke er økonomi til slikt i et presset landbruk. Dette har vært kjent i noen år. Kragerø og Bamble kommuner utarbeidet i 2013 en forvaltningsplan (rev. 2019) for grågås som hadde til mål å forvalte bestanden på en fornuftig måte, så den ikke skapte for store ulemper for landbruksdriften og for folk flest som har eiendom i skjærgården. De to tiltakene som skulle holde bestanden under kontroll, var å gi fellingstillatelse på våren, såkalt «skadefelling», og punktere eggene slik at gåsa bare fikk frem en kylling.

Både på Jomfruland og Stråholmen har det derfor årlig blitt felt en del gås på våren. Langt flere på Jomfruland enn Stråholmen. På Stråholmen er bestanden nå på våren begrenset til 40-60 dyr, mens på Jomfruland er det flere hundre som beiter. På Stråholmen har private punktert egg siden forvaltningsplanen ble vedtatt. Dette har ført til, sammen med skadefelling, at beitetrykket fra gåsa er blitt vesentlig redusert. På Jomfruland hekker gåsa for det meste på øyene innenfor og eggpunktering krever derfor en større koordinert innsats. Viltnemda som har ansvaret for dette, synes ikke å ha fulgt opp forvaltningsplanen. Konsekvensene er at gåsefamiliene med 5-6 unger inntar slåtteeengene og de er grådige i matveien.

En ny gåseart har de siste årene inntatt øyene og formerer seg nå kraftig. Hvitkinngåsa kommer om våren, ca. en måned senere enn grågåsa. Den har et sterkere vern og blir ikke beskattet eller eggpunktert. På Stråholmen ble det i sommer født over 30 kyllinger og på Jomfruland vesentlig flere. Dette er en utfordring som viltnemda snarest må ta tak i.

Dyreholdet på Jomfruland er svært viktig for å opprettholde de store verneverdiene i nasjonalparken og det må forventes at viltnemda tar dette alvorlig. Det kan være en mulighet at man kan få forsterket arbeidet med eggpunktering med frivillige, noe som bør drøftes med de skadelidende. Utfordringene med den kraftige bestandsveksten for den fredete hvitkinngåsa, må tas med Statsforvalteren og Miljødirektoratet.



Grågås med unger  
Stråholmen



Hvitkinngås med unger  
Belleberg Stråholmen

## Strøm på Låven (Stråholmen)

Stråholmen vel og Stråholmen småfesaamdrift SA har gått sammen om å installere solstrøm på Låven. Det er som kjent ikke strømkabel til øya. I høst er det montert solcellepanel på sydveggen. Litiumbatterier for vinterbruk sørger for ladning også når det er kaldt. Lysarmatur i første etasje er montert, og i sauefjøset er det lagt til rette for en varmebøtte som i kuldeperioder holder drikkevannet til sauene frostfritt. Inne i sauefjøset hvor villsauene får tilleggsforing på vinteren, er montert webkamera som gjør at man kan sitte hjemme i stua og følge med på dyrene.

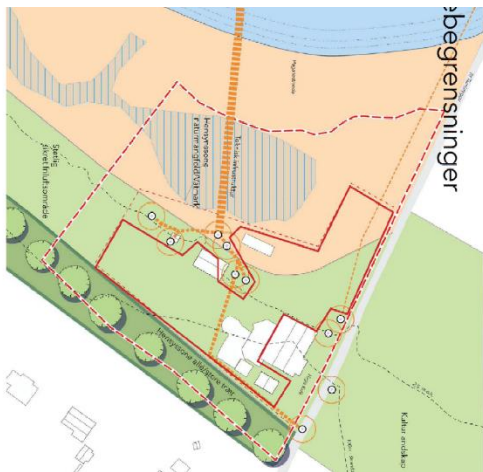
Sentralen i strømforsyningen med batterikasse, regulator, omformer og varmebøtte.

Bildene nedenfor viser ny solcelle på sauefjøset og vanningsanlegget for villsauene med egen pumpe og nytt selvdrenerende drikkekar.



## Nasjonalparksenter ved Haga Kystkafe

Kommunestyret har våren 2021 bestemt av nasjonalparksenteret skal lokaliseres til Jomfruland. Den nedsatte prosjektgruppen som er opprettet, har mandat å utarbeide en autorisasjonssøknad til Miljødirektoratet, herunder lokalisering. Kommunen som har hatt Asplan - Viak som konsulent, har konkludert med at senteret bør ligge i området ved Haga kystkaffe. Enten ved å rive den gamle kafeen eller en tomt rett vest for kafeen. Det er Kragerø kommune som eier kafeen, men Jomfruland vel har evigvarende avtale om leie til kafevirksomhet. Flertallet i velforeningen aksepterer at kafeen rives, da den er i relativ dårlig forfatning. Det forutsetter i så fall at man i tilknytning til nasjonalparksenteret får et nytt spisested som også dekker behovet for Jomfrulands befolkning. Søknaden til direktoratet inneholder også anbefaling om hva senteret skal inneholde av formidling, bemanning, økonomi og en tiltaksplan for de første årene. Videre detaljering og endelig plassering av senteret, vil finne sted når direktoratet har gitt klarsignal, noe som forventes allerede før nyttår. Ansettelse av en bestyrer av senteret vil være noe av det første kommunen bør få plass, men en rekke forberedelser til prosjektet kan iverksettes umiddelbart. Økonomigruppa som skal hjelpe til med å skaffe sponsorer har naturligvis en utfordrende oppgave. I prosjektgruppa har de vært fire representanter fra Jomfruland (Ruth Ellegård, Viggo Nicolaysen, Erling Krogh og Cathrine Bang) og fra Stråholmen (Bjørn K. Dolva og Torstein Kiil) som representerer de lokale velforeningene og Utvalgte kulturlandskap. Finansgruppa har to representanter fra Jomfruland (Thomas Voght-Eriksen og Øivind Gundersen). Kommunestyret behandlet autorisasjonssøknaden 11. november.



Den kraftige røde streken viser omrisset av hvor aktuelle tomte-alternativer kan lokaliseres. Riving av kystkafeen og plassering av senteret på denne tomten, er også aktuelt. De lokale representantene i prosjektgruppa kan av landskaps- og estetiske grunner ikke anbefale at senteret legges nord for kafeen langs Tårnbryggeveien. Bygget må da stå på min. 2,0 m høye søyler av hensyn til stormflo og klimatisk vannstandsending.



Alternativ hvor Haga kystkaffe erstattes av et nytt bygg for nasjonalparksenter og kafe

# Designkonkurransen bruks- og pyntegenstander 2020/21

Arrangert av Utvalgte kulturlandskap Jomfruland- Stråholmen



Vinnerne.

1. premie fra høyre, Hilde Rønning Klausen, 2 pr. Vår Bothner, 3. pr. (delt) Hæge C. Haarbye, 3.pr.(delt) Ann Kristin Svarva Lund og Hilde Rambøl.

Bakgrunn for konkurransen og juryens bedømmelse av forslagene.

## Bakgrunn

Utvalgte kulturlandskap (UKL) Jomfruland- Stråholmen ble etablert i 2009 som et av i alt 22 spesielt verdifulle kulturlandskap i landet. Målsettingene er at disse landskapene skal ivaretas med beitedyr og tradisjonell drift med lite bruk av kunstgjødsel og sprøytemidler. Det biologiske mangfoldet og kulturminnene skal tas vare på. Stortinget har vært svært godt fornøyd med ordningen og i dag er det 46 slike landskap spredt i alle landets fylker. Fra staten får vi årlige tilskudd for å støtte opp om driften, men mye arbeid knyttet til skjøtsel blir gjort av befolkningen som dugnad og frivillig arbeid. Det er også et mål å gi disse utvalgte områdene en økt verdiskaping. Et vakkert og velstelt landskap har stor betydning for lokalbefolkningen og for reiselivet og er et viktig bidrag i verdiskaping.

I 2016 ble Jomfruland nasjonalpark opprettet. Nasjonalparken og utvalgte kulturlandskap har mange sammenfallende interesser og målsettinger. For Jomfrulands del er ca. 20% av landarealene nasjonalpark, men UKL dekker alle landbruksarealene på øya og har dermed et vesentlig større areal å forvalte. Nasjonalparken og UKL jobber sammen med å utvikle nasjonalparken og dens mange attraksjoner. Kommunestyret har bestemt at et fremtidig nasjonalparksenter skal ligge på Jomfruland.

En oppgave er å finansiere senteret, en annen utfordring er å drifte det med et budsjett som gir rom for stadig endringer og forbedringer. Staten gir tilskudd, men erfaringer fra andre

sentre er at driftsøkonomien gir mindre rom for utvikling. Senteret bør derfor ha et tilbud av lokale varer og tjenester som kan gi en støttende inntekt.

Denne designkonkurransen var ment å være starten på å utvikle lokale produkter som kan selges i senteret. Bruk av lokale produsenter og miljøvennlige materialer og lokal design, er noe de besøkende normalt setter pris på. Utvikling av lokal mat og drikke kan også være et fremtidig satsingsområde.

### **Konkurranseregler og juryen**

Designkonkurransen ble utlyst høsten 2020 med frist til å levere forslag 1. april 2021. Hver deltaker kunne levere inntil tre forslag. Det ble utviklet konkurranseregler som definerer en del kriterier som må være tilstede, helt eller delvis. Det viktigste er lokal tilhørighet både i utvikling, produksjon og materialbruk. Miljøvennlige produkter med god kvalitet på design og materialbruk vektlegges. Gjenstandene må være mulig å produsere i et visst antall og ha med en god beskrivelse.

Juryen har bestått av: Eva-Christina Skaarup fra Kragerø næringsforening, Thomas Bakkerud, Siri Fossen fra kulturkontoret og Torstein Kiil fra UKL Jomfruland- Stråholmen. Det kom inn 23 forslag fordelt på 14 forslagsstillere.

### **Bedømmelse av forslagene**

Det ble mottatt mange meget gode forslag og ikke minst gode ideer som kan videreutvikles. Juryen har derfor hatt en krevende oppgave med å vurdere forslagene opp mot de kriterier som var satt i konkurransereglene. Etter en gjennomgang av alle forslagene og deres beskrivelser, var juryen enig om at det var fire forslag som klart pekte seg ut med best score. Det var tre premier på henholdsvis kr 20 000 for førsteplass, kr 10 000 for andreplass og kr 5 000 for tredjeplass. Juryen fant ut at det var to kandidater som stod likt i kampen om tredjeplassen og denne plasseringen ble derfor delt mellom to aktører.

Dette er de premierte forslagene:

**3. premie. Strikkeplagg med egen design av motiver fra Jomfruland landskapet.**

**Forslagsstiller: Hilde Rambøl og Ann Kristin Svarva Lund**



**Juryens begrunnelse «strikkeplagg»:** Forslagsstiller har utviklet flere vakre motiver fra Jomfruland som kan brukes på ulike produkter, som eks. sokker, votter, pulsvanter mm. Det er laget strikkeoppskrifter som kan selges sammen med garn eller som ferdige produkter. Det arbeides også med å lage en egen bok der bl.a. historier og tradisjoner fra Jomfruland skal være et tema. Dette er utmerket design og kan produseres av mange og strikking er for tiden svært populært. Det er brukt økologisk garn, men det vil være ønskelig at man bruker villsaugarn fra øyene som har lokal tilknytning og vil være i handel fra i sommer. Håndlagde norske strikkeprodukter er svært populære suvenirer for utenlandske gjester som skal besøke Nasjonalparksenteret.



### 3. premie. Sitteunderlag vevet av villsau ull. Forslagsstiller: Hæge C. Haarbye



**Juryens begrunnelse «sitteunderlag».** Forslagsstiller har utviklet flere modeller av sitteunderlag produsert av villsaugarn. Dette er en form for «vaffeljev», men man kan også bruke andre fremstillingsformer. Sitteunderlaget kan produseres med og uten kanting med fåreskinn. Produktet er laget på Jomfruland og bruker lokalt råstoff og vil være et utmerket produkt for dem som skal besøke Jomfruland og vandre rundt på stiene i nasjonalparken og trenger en pust i bakken.

### 2. premie. Tårna. Forslagsstiller: Vår Bothner

## LOKAL MATERIALBRUK

### En trussel mot økosystemene langs kysten

Stillehavsostersøsten har hatt sitt inntog langs sørlandskysten, og krever stadig større arealer av kystlandskapet under vann. Stillehavsosters (*Crassostrea gigas*) er en fremmed art i Norge, og er vurdert til å utgjøre svært høy økologisk risiko. En enkelt stillehavsosters kan ved gyting slippe opptil 200 millioner egg i vannmassene. Arten har derfor et enormt reproduksjonspotensial. Naturlige forhold som havstrømmer, sjøtemperatur og tilgang på egnede levesteder tilsier at arten kan etablere reproduserende populasjoner langs store deler av kysten i Norge. Økt utbredelse av stillehavsosters kan medføre tap av både biologisk mangfold og rekreasjonsverdi i kystsonen. (Miljødirektoratet)

Det er ikke mulig å bli kvitt arten, og et viktig nasjonalt mål er å forebygge spredning av stillehavsosters. E viktig strategi er å finne måter å utnytte stillehavsosters- en som er ressurs. Havforskningsinstituttet arbeider i dag med tema knyttet til kommersiell bruk av stillehavsosters.



Jomfruland som Norges første nasjonalpark der hovedvekt av arealet ligger under vann, kan bli et fyrtårn i utviklingen med å utnytte stillehavsosters som en ressurs. Dette konkurransebidraget svarer derfor på hvordan man kan ta i bruk en økologisk trussel som er ressurs, som vil kunne skape positive ringvirkninger både lokalt og nasjonalt.



Stillehavsosters ved Valsund i Kragerø kommune  
Foto: Jan Erik Tangen



Foto: <https://www.stylemepretty.com/vault/image/1048329>



Foto: <https://www.flickr.com/photos/fisherrecycling/5185501582/in/photostream/lightbox/>



Foto: <https://siizu.com/blogs/fabrics/seawool-fabric-recycled-oyster-shell>

### Stillehavsosters som ressurs

Østesen har blitt brukt til utsmykning gjennom alle tider. Perlemorpigmentene i skjallet gjør den egnet til utsmykning, og østesen i seg selv har en spennende form som har vært til inspirasjon for mange kunstnere. Matindustrien har for lengst kommersialisert østersproduksjonen, og i lys av dette utforskes stadig nye måter å utnytte skjallet på. Østesen vokser raskt, og en rik kilde til kalsiumkarbonat. Pulversiert østerskjell brukes bla som som næringstilsetning i hønsefôr.

I bildene til venstre ser vi østers brukt som kjøkkenredskap, og som tilslag i en kjøkkenbenk sammen med knust glass. Ny teknologi og forskning muliggjør nye måter å utnytte denne ressursen på. I New York har prosjektet Seawool produsert tekstiler ved å ta i bruk pulversiert østerskjell sammen med resirkulerte plastflasker.

### Fremstilling av østers til keramisk leire

Gjennom et foregangsprosjekt i samarbeid med Jomfruland Nasjonalpark er det ønskelig å utvikle keramisk leire som inneholder pulversiert stillehavsosters for kommersiell produksjon. Et forslag her er å gjennomføre prosjektet i samarbeid med Kragerø Kunstscole.

Fremstilling av keramisk leire som inneholder pulversiert østers har blitt gjort med hell i ulike deler av verden. Det kalkrike pulveret tilfører leiren et lyst og lett uttrykk, av høy estetisk kvalitet.

Prosjektet vil være et viktig bidrag i arbeidet med å kommersialisere bruken av stillehavsosters. Videreformidlig og undervisning vil derfor også være en naturlig del av prosjektet.

**Juryens begrunnelse «tårna».** Forslagsstiller har levert et meget godt forslag til produksjon og design. Det er ikke levert inn noen fysisk gjenstand, men produktet er meget godt beskrevet på en profesjonell måte. Materialet er knust stillehavsosters som blir omdannet til leire for produksjon av keramiske produkter. Det er designet to tårn som eksempel på gjenstander som kan lages som vaser. Her har forlagsstiller innovativt sett mulighetene til å utnytte en stor ressurs som i utgangspunktet er et miljøproblem. Materialet har et stort

utviklingspotensial og er i tråd med en bærekraftig fremtid. Juryen oppfordrer forlagsstiller til å arbeide videre med å realisere forslaget.

**1.premie. Glassgjenstander med motiver fra den marine nasjonalparken Jomfruland. Forslagsstiller: Hilde Rønning Klausen.**



**Juryens begrunnelse «glassgjenstander».** Forslagsstiller har utviklet mange unike glassgjenstander med motiver fra den marine nasjonalparken Jomfruland, som skjell, fisk, sjøstjerner mfl. I glasset er innstøpt sand og råmaterialer fra Jomfruland. Juryen var samstemte i at dette var det forslaget som totalt sett oppfylte kriteriene på en best mulig måte. Meget god kvalitet, håndverk og design. Produktene er nyutviklet til konkurransen og de har blitt produsert i forlagsstillerens eget glassverksted i Kragerø. Juryen ser et stort potensial til utvikling av flere motiv fra nasjonalparken, forhåpentlig årlig i en lokal produksjon.

## Ikke «bare» Bukkebeinurt!

Arne Fjellberg

Bukkebeinurt er en rødlista art (NT - nær truet) som vokser i kystlandskapet vårt, gjerne på litt fuktige strandenger. På Stråholmen er det en liten bestand i enga ned mot Vestrestrand. Planta har vakre rosahvite blomster og får stå i fred for sauene siden den er torneete og har en litt frastøtende lukt. I sommer ble jeg oppmerksom på ei lita tege (*Macrotylus paykulli*, 3-4 mm) som lever på bukkebeinurt. Den er også rødlista (NT), og var bare kjent fra Hvaler. Så dukket den opp på Tjøme og på Mølen, og nå også på Stråholmen. Sammen med denne fant vi ei lita snutebille (*Protapion ononidis*) som også har bukkebeinurt som vertsplante. Den har større utbredelse og er ikke på rødlista.

Selv om disse insektene bare måler noen få millimeter, så er de ikke små. De er akkurat passe store til å fylle sin plass i biomangfoldet. «Er du større en deg selv kanskje?» (Inger Hagerup: «Mauren»).



## Jomfruland. Glimt fra dugnader og arrangementer

**Myra på hovedgården ga i sommer god gressavling.**  
Mye fint høy og ungene fryder seg etterpå med å hoppe i høyet.



## Jomfruland dugnad før vinteren

Velhuset og gamletårnet ble vasket og benker reparert. Det ble ryddet og vasket i velhuset, vasket og malt i tårnet, ryddet kratt og lignende langs veien. Godt fremmøtte av blide fastboende og hyttefolk. Felles lunsj med pølser. Kari's deilige julekake til kaffen.



Tåkelur og aggregat pakket inn for vinteren

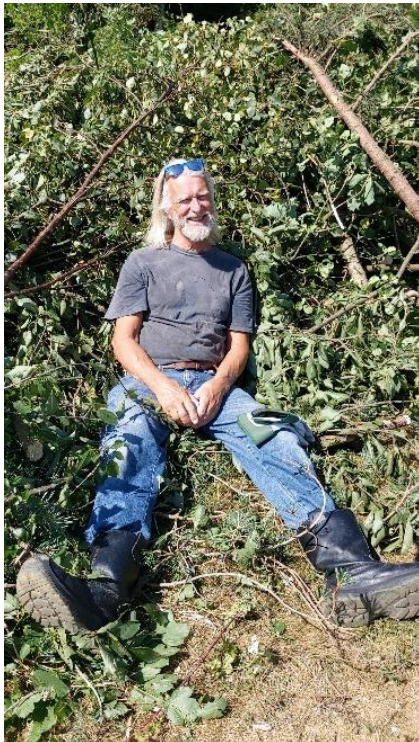
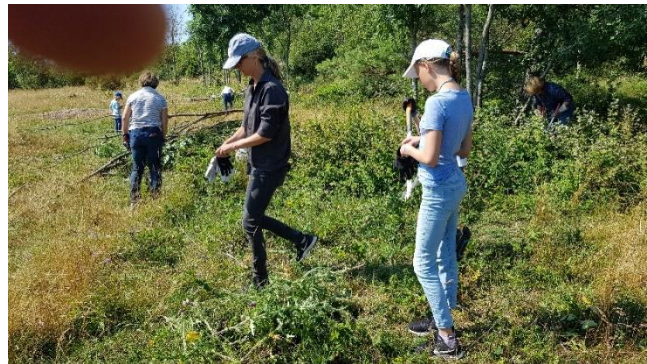
## Hogst, og krattrydding på Saltstein

På eiendommen «Saltstein» blir skjøtselen utført etter en egen skjøtselsplan. Området blir beitet om sommeren og har et rikt planteliv.



## Sommerdugnad Jomfruland

Ca. 20 personer deltok. Oppgaven var å fjerne kratt i området der Decca masten stod tidligere. Krattet ble lagt i ranker og kjørt bort på høsten.



Stor innsats,  
synlig resultat  
og mye moro





## Høstdugnad Jomfruland

De store haugene med kvist som var ryddet på sommeren, ble kjørt ned på stranda for å brennes.



## Ny låvevegg

Nordveggen på låven til Jens Halvor Jensen har i løpet av året med god støtte fra UKL midler, fått ny kledning. Byggmesterfirma Ole Gundersen på Jomfruland har stått for arbeidet.



## Gammelt gjerde i Eikeskogen

For ti år siden var det tre rundstokkgjerder i den gang Jomfruland landskapsvernområde. To av dem var i så dårlig stand at de ikke lot seg restaurere. Det tredje gjerdet på Holmsløykka var noe bedre, og det ble derfor besluttet å sette dette i stand. Det har gjennom årene siden blitt skiftet ut stolper og rajer etter behov. En utfordring med denne typen gjerder, er å finne egnede materialer. De siste årene har man fått eik fra Gumøy, Bamble og Gjerstad. Arbeidet blir utført av Jomfruland nasjonalpark, v/ Viggo Nicolaysen.



## Brenning av gjerdestolper, Eikeskogen

I Eikeskogen på Jomfruland står et gammelt fint gjerde. Både stolper og rajer er av eik. Et gammelt råd for å forsinke råtesoppens nedbryting av treverket, er å brenne den delen som kommer under bakken. Her ser vi Viggo Nicolaysen i gang med å brenne stolpene. Til å grave stolpehullet har han tatt i bruk gammel redskap.



# Stråholmen. Glimt fra dugnader og arrangementer

## Ungdomsgruppa på Stråholmen skjøtter øya

12-14 ungdommer deltok i to uker i sommer med å rydde og pleie kulturlandskapet. Dette var det syvende året på rad at øyas ungdom sørger for at oppslag og annen uønsket vegetasjon tar overhand. Ryddingen i kombinasjon med sauebeite, gir et rikt biologisk mangfold og et vakkert landskap. I år var det et generasjonsskifte, idet mange av de eldre er ferdig utdannet og er i arbeid. Heldigvis var det mange nye i rekruttgruppen. Disse ble forsterket ved at fire pappaer noen dager var med og støttet og rettet de unge.



## Rynkerosa ved badestranda i moloen ble fjernet og røttene gravet opp



## Strandrydding

En 10 m lang impregnert bryggeplattung var drevet i land i Sørstranda. Den ble skåret opp og kjørt til Moloen hvor skjærgårdtjenesten hentet den for frakt til deponi i Kragerø. To store lass med trestokker og gamle ilanddrevne materialer fra stranda ble kjørt til bålet.



## Stråholmen dagen

Dugnad, årsmøte og fest hører sammen. Bildene viser fra grillingen i spisepausen, årsmøtet og fest med auksjon i amfi ved Låven.





# Sommerdugnad (Stråholmen dagen) med 70 deltakere. Steingjerdebygging mm.

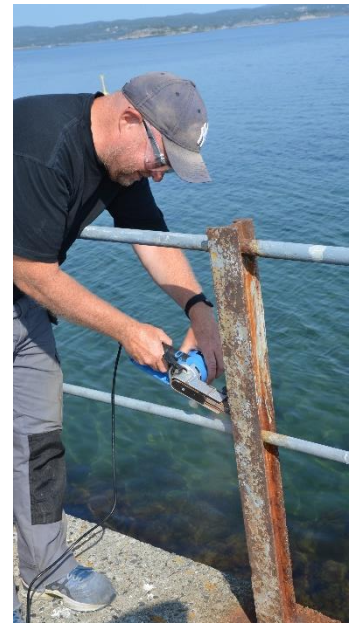


## Badestranda ryddes for stein



## Øyas viktigste kulturminne vedlikeholdes

Den gamle moloen stod ferdig i 1892 og trenger årlig vedlikehold. I år ble det slipt og malt. Rekkverket består av gamle jernbaneskinner, og de ruster.



Opplagsplassen for småbåter ryddes

## Kurs i styving av trær og kulturlandskapspleie

Arne Fjellberg og Sidsel Christoffersen holdt kurs Stråholmen dagen. Styving og produksjon av askekjerv til vinterfor. God julemat for villsauene! Gammel grunnmur («Stamlands tomt») ble ryddet.



## Sauedrifta på Stråholmen

Villsauene er den viktigste kulturlandskapspleieren på Stråholmen. De er høyt verdsatt og må stelles pent med. Det øverste bildet er fra Hviteberg, Østre øya. Bildene nederst til venstre viser beising av taket på solskyddet dyrene bruker om sommeren. Til høyre, en av årets ny importerte værer, kledd i «kjole og hvitt». 50 dyr overvintrer 2021/22

